

AZ ÉRTESETÉS

Játék 12 képben

V A C L A V H A V E L

Személyek: GROSS JÓZSEF, a hivatal igazgatója
BALÁZS JÁNOS, az igazgató helyettese
MASÁT ZOLTÁN, a fordítóközpont vezetője
KUNC JÁNOS, ptidépés
ILONA, elnöknő
MÁRIA, a fordítóközpont titkárnöje
ANNA, az igazgató titkárnöje
PERINA J. V., ptidépé-tanár
KUBS VENCEL
GYURKA, megfigyelő
KALÓZ IVÁN, hivatalnok
SUBA
HÁROM HIVATALNOK

Játszódik három, szabályos időközönként cserélődő irodahelyiségben. Ezek az irodák a bútorok és egyéb berendezési tárgyak elhelyezése szerint különbözök, de atmoszférájukkal nagyon emlékeztetnek egymásra. Valamennyinek két ajtaja van, egy hátrafelé, egy pedig oldalt nyílik.

*Első kép: (Az igazgató irodája)
Második kép: (Ptidépé tanintézet)
Harmadik kép: (A fordítóközpont titkársága)
Negyedik kép: (Az igazgató irodája),
Ötödik kép: (Ptidépé tanintézet)
Hatodik kép: (A fordítóközpont titkársága)
(Szünet)
Hetedik kép: (Az igazgató irodája)
Nyolcadik kép: (Ptidépé tanintézet)
Kilencedik kép: (A fordítóközpont titkársága)
Tizedik kép: (Az igazgató irodája)
Tizenegyedik kép: (Ptidépé tanintézet)
Tizenkettedik kép: (A fordítóközpont titkársága)*

Az igazgató irodája: nagyobb íróasztal, kisebb asztal írógéppel, a falon tűzoltókészülék, a háttérben ruhafogas. A színpad egy kis ideig üres, majd a hátsó ajtón belép Gross, felöltőjét a fogasra akasztja, asztalhoz ül, s a beérkezett leveleket kezdi rendezgetni. Beléjük olvas, némelyiket egyenesen a papírkosárba dobja, némelyiket félreteszi. Az egyik levél láthatóan meghökkenti, egy pillanatig figyelmesen nézegeti, majd hangosan olvasni kezdi.

GROSS: *(olvas):* Ra ko hutu d dekotu ely trebomu emusohe, vdeger yd, stro renu er gryk kendy, alyv zvyde dezu kvyndal fer tekynu sely. Degto yl tre entvester kyleg gh: orka epyl y bodur deptydepe emete. Grojto af xadob yd, kyzem ner osonfterte ylem kho dent d de det detrym gynfer bro enomuz fec tal agni laj kys defyj rokuroch bazuk suhelen. Gakvom ch ch lopve rekto elkvestrete. Dyhap zuj bak gydalox ibem nyderix tovah gyp. Ykte juh geboj. Fys dep butrop gh — *(Gross észre sem veszi, amint közben az oldalsó ajtón csendben belép Balázs és Kubs. Balázs óvatosan köhint)* Önök itt vannak?

BALÁZS: Épp ebben a pillanatban...

GROSS: Semmit se hallottam...

BALÁZS: Zajtalanul jöttünk.

GROSS: Mit hoznak?

BALÁZS: Kérdezni akarunk valamit.

GROSS: Beszéljenek!

BALÁZS: Hová írja be Kubs kartárs a beérkezett leveleket?

GROSS: De helyettes kartárs, hisz ez világos: a nyilvántartási füzetbe!

BALÁZS: Már betelt. Ugye, Kubs? *(Kubs bólint)*

GROSS: Már?

BALÁZS: Sajnos.

GROSS: A fenébe is! Mitévők legyünk hát — be kell szerezni egy újat.

BALÁZS: Arra nincsen keret. Ugye, Kubs? *(Kubs nemet int)*

GROSS: Hogyan? Nem két füzet vásárlását terveztük erre negyedévre?

BALÁZS: De igen. De a takarékosági harc keretében minden tervezett kiadást a felére kellett csökkenteni, csak egy füzetet vásárolhattunk, s az úgyszólván már tele van. Ugye, Kubs? *(Kubs bólint. Gross pénzt ad neki)*

GROSS: Itt van egy új füzetre! *(Kubs elveszi a pénzt, mindketten udvariasan meghajlanak).*

BALÁZS: Köszönjük, igazgató kartárs, nagyon köszönjük... *(Balázs és Kubs az oldalsó ajtón át eltávoznak. Gross újra kezébe veszi a levelet és kutatón vizsgálgatja. A hátsó ajtón át belép Anna, kabátban, kezében táskával)*

ANNA: Jó reggelt!

GROSS: *(nem néz fel):* Jó reggelt... *(Anna a kabátját fogasra akasztja, másik cipőt húz, majd az asztalkához ül, táskájából tükröt és fésűt vesz elő, a tükröt az írógéphez támasztja, és fésülködni kezd. A játék során a fésülködés lesz fő tevékenysége, csak a legszükségesebb esetekben hagyja abba. Gross egy*

pillanatig lopva rajta tartja a szemét, aztán feléje fordul)
Annácska...

ANNA: Kérem, igazgató kartárs!?

GROSS: *(odamutatja neki a levelet)*: Nem tudja, mi ez?

ANNA: *(átfutja a levelet)*: Ez egy nagyon fontos hivatali értesítés, igazgató kartárs.

GROSS: Nekem úgy tűnik, hogy a betűk véletlen halmaza...

ANNA: Első pillantásra talán igen, a valóságban azonban ezeknek a betűknek megvan a szigorú rendje. Ez a szöveg ugyanis ptidépé nyelven van írva.

GROSS: Milyen nyelven?

ANNA: Ptidépé nyelven.

GROSS: Ptidépé nyelven? Az mi?

ANNA: Az az új hivatali nyelv, amit éppen most vezetnek be hivatalunkba. Elmehetek tejért?

GROSS: Nálunk valamilyen új nyelvet vezetnek be? S hogyhogy én semmit se tudok róla?

ANNA: Talán elfelejtették bejelenteni. Elmehetek tejért?

GROSS: Ki találta ezt ki?

ANNA: Ez alighanem valami szélesebb érvényű akció. Gyöngyi mondta, hogy náluk már szintén próbálkoznak vele.

GROSS: A helyettes kartárs tud róla?

ANNA: Természetesen. Elmehetek tejért?

GROSS: No, fusson! *(Anna fogja a táskáját, amelyben egy üres üveg van, és a hátsó ajtón gyorsan eltávozik. Gross gondolataiba mélyedve fel-alá jár a helyiségben, megint nem veszi észre, hogy közben az oldalt nyíló ajtón belép Balázs és Kubs)* Önök megint itt vannak?

BALÁZS: Jövünk jelenteni, hogy éppen megvettük az új nyilvántartási füzetet. Kubs asztalán fekszik. Igaz, Kubs? *(Kubs bólint)*

GROSS: No, látják!

BALÁZS: A hitelesítő osztály azonban nem akarja hitelesíteni.

GROSS: Miért?

BALÁZS: Az új füzetet a felvásárló osztály nem könyvelheti el, mert nem hivatalos pénzért vásároltuk, és így a füzet tulajdonképpen jogilag nem létezik. Igaz, Kubs? *(Kubs bólint)*

GROSS: Mondják meg nekik, hogy utasításomra és személyes felelősségemre hitelesítsék! Pozícióm most annyira biztos, hogy azt hiszem, ezt megengedhetem magamnak.

BALÁZS: Kitűnő! Az egyszerűség kedvéért adhatná nekünk ezt írásban?

GROSS: Örömmel kockáztatok, de hazárdjátékos azért nem vagyok! Legyen elég a szóbeli utasítás...

BALÁZS: Megpróbáljuk beadni nekik. Kubs, megyünk! *(Balázs és Kubs távozni akarnak, de Gross megállítja őket)*

GROSS: Helyettes kartárs...

BALÁZS: Kérem, igazgató kartárs?

GROSS: Tud maga valamit erről az új nyelvről?

BALÁZS: Hallottam róla. Azt hiszem Kubs kartárs említette nemrég. Nem te szóltál róla, Kubs? *(Kubs bólint)*

GROSS: Nem tudják, ki adott utasítást, hogy nálunk is bevezessék?

BALÁZS: Ki adott utasítást? Kubs, nem tudod? (*Kubs zavartan vállat von*)

GROSS: Én nem, akkor pedig egyedül ön tehetette, helyettes kartárs.

BALÁZS: Az ember egy nap alatt annyi utasítást ad, hogy aztán már valamennyit rendesen észben sem tudja tartani...

GROSS: S az eszébe sem jutott, hogy velem is meg kéne tanácskoznia a dolgot?

BALÁZS: Nem akartuk terhelni ilyen kicsiséggel...

GROSS: Maga tökfilkó!

BALÁZS: Többször már nem teszek ilyet...

GROSS: S mire jó ez tulajdonképpen?

BALÁZS: Ez olyan kísérletféle. Állítólag pontosabbá teszi a hivatalos levelezést, rendet tesz a terminológiájában. Jól mondom, Kubs? (*Kubs bólint*)

GROSS: S ezt valaki felülről rendelte el?

BALÁZS: Közvetlen nem...

GROSS: Hogy az igazat megmondjam, ez nekem egyáltalán nem tetszik! Ígérje meg, hogy valamilyen megfelelő formában még ma leállítja az egészet! Mégse leszünk talán valaki számára kísérleti nyulak! (*A hátsó ajtón át Anna jön a tejjel*).

ANNA (*Balázsnak*): Jó reggelt... (*Anna a tejesüveget az asztalra állítja, felnyitja, iszik, majd folytatja a fésülködést*)

BALÁZS: Visszavonom az utasításomat, megpróbálok az eddigi kiadott ptidépé szövegeket érvényteleníteni, és lefordítatom valamennyit rendes nyelvre. (*Annához*) Jó reggelt!

GROSS: Legyen olyan szíves!

BALÁZS: Nem leszünk senki számára kísérleti nyulak!

GROSS: No, látja!

BALÁZS: Kubs, megyünk! (*Balázs és Kubs az oldalt nyíló ajtón át eltávoznak. Gross Anna tejesüvegéhez lép*)

GROSS: Ihatok belőle?

ANNA: Természetesen, igazgató kartárs! (*Gross iszik, aztán leül, szünet*)

GROSS: Különös a viszony — e között a két ember között!

ANNA: Egész sor részletet ismerek...

GROSS: Nem vagyok rá kíváncsi! Mindkettő példás munkaerő, s a többi engem nem érdekel! (*Szünet, Gross megint a levélbe néz, aztán Annához fordul*) Még szerencse, hogy idejében közbeléptem! Ezek elhitték, hogy valaki nekik ezt meg fogja tanulni?

ANNA: Hivatalunk mellett külön ptidépé tanintézet létesült.

GROSS: Még az is? És jár oda valaki, kérem?

ANNA: Önt kivéve, mindenki, igazgató kartárs.

GROSS: Komolyan?

ANNA: Elrendelték.

GROSS: Ki?

ANNA: Az igazgatóhelyettes kartárs.

GROSS: Mit? Erről semmit sem szólt! (*Szünet*) S egyébként sem értem, hogyan használhatják hivatalnokaink a ptidépét, hisz többségük még meg se tanulhatta...

ANNA: Erre van a ptidépé fordítóközpont, — de ez állítólag csak ideiglenes intézkedés, ha a ptidépét valamennyien megtanuljuk — megszüntetik. Átszervezik ptidépé tanácsadó hivattallá. Elmehetek zsemléért?

GROSS: No lám, fordítóközpont! S hová rakták mindezt, kérem?

ANNA: A fordítóközpont az első emeleten van, a 6-os szám alatt...

GROSS: De hisz ott a bérelszámoló iroda van!

ANNA: A bérelszámoló irodát áthelyezték a pincébe. Elmehetek zsemléért?

GROSS: És ezt is ő rendelte el?

ANNA: Igen.

GROSS: Akkor ez nem egyszerű ügy!

ANNA: Elmehetek zsemléért?

GROSS: No, fusson! *(Anna a táskájából hálót vesz elő, s a hátsó ajtón át távozik. Az oldalt nyíló ajtón, megint észrevétlenül, belép Balázs és Kubs. Balázs köhint)* No, mi az?

BALÁZS: Igazgató kartárs, mégiscsak írásban kell azt az utasítást adnia!

GROSS: Minden bizonnyal! Forduljanak a feletteseinkhez!

BALÁZS: Saját érdekében...

GROSS: Saját érdekemben? Hogyhogy?

BALÁZS: Hogyha aláírja, nagyon megkönnyíti hivatalnokaink munkáját — ugyanis így nem lesznek kénytelenek minden levélről külön nyilvántartást vezetni — s tekintettel arra a szóbeszédre, amely az utolsó időben köztük terjed, ez öntől határozottan jó taktika lenne! Nincs igazam, Kubs? *(Kubs bólint)*

GROSS: Miféle szóbeszéd?

BALÁZS: Az a szerencsétlen pecsétnyomó...

GROSS: Pecsétnyomó? Mi van a pecsétnyomóval?

BALÁZS: Állítólag az utolsó leltárkor kiderült, hogy időnként hazaviszi a hivatali pecsétnyomót a gyerekeinek játszani...

GROSS: Micsoda badarság ez? A pecsétnyomót ugyan időnként ott-hon tartom, de nem játékból: a számlákat is haza kell hordanom, hogy legyen időm őket aláírni!

BALÁZS: Előttünk nem kell magyarázkodnia, igazgató kartárs, de tudja, milyenek az emberek!

GROSS: S maga azt hiszi, hogy az aláírással el lehetne ezt a dolgot simítani?

BALÁZS: Kezeskedem érte!

GROSS: Felőlem hát megírhatják az utasítást, aláírom... *(Balázs gyorsan papírt vesz elő, s Gross elé teríti)*

BALÁZS: Itt van, igazgató kartárs. *(Gross aláírja, Balázs gyorsan öszszehajítja a papírt)* Köszönöm, igazgató kartárs, hálásan köszönöm, az egész hivatal nevében... *(Balázs és Kubs el akar távozni)*

GROSS: Helyettes kartárs.

BALÁZS: Parancsol, igazgató kartárs?

GROSS: Visszavonta már a ptidépé bevezetésére tett utasítását?

BALÁZS: Eddig még nem...

GROSS: Hogyhogy?

BALÁZS: A megfelelő pillanatra várunk. Most állítólag nem kedvező a légkör odafent. Nem akarnánk, hogy idővel mindez ellenünk forduljon. Ugye, Kubs? (*Kubs bólint*)

GROSS: Ezek csak kifogások!

BALÁZS: Igazgató kartárs, ön nem hisz bennünk, és ez rosszul esik.

GROSS: Megkerültek engem. A bérelszámoló irodát a pincébe költöztette.

BALÁZS: Igazgató kartárs, ez csak a fele az igazságnak!

GROSS: S mi a másik fele?

BALÁZS: Elrendeltem, hogy a pincében a jövő évtől vezessék be a szellőztetést. No mondd, Kubs, nem elrendeltem? (*Kubs bólint*)

GROSS: És a világítás?

BALÁZS: A segédszámvevő hozott otthonról egy szál gyertyát.

GROSS: Nohát, azért mondom!

BALÁZS: No mondd, Kubs, nem hozott? (*Kubs vállat von*) Kubs erről nem tud, de határozottan hozott, ön is megnézheti.

GROSS: Akkor is megkerülte az igazgatóját. Elrendelte a ptidépé tanintézet megszervezését, megalakították a fordítóközpontot, és megparancsolta, hogy mindenki tanulja a ptidépé nyelvet.

BALÁZS: Munkaidőn kívül!

GROSS: Az mindegy.

BALÁZS: Elismerem, hogy hivatali ügyekben nem szabad megkerülnöm önt, de ami a munkaidőn kívüli rendeleteket illeti, ott azt hiszem, a magam ura vagyok!

GROSS: Pillanatnyilag nem tudom, mit feleljek, de biztosan létezik valami megfelelő válasz!

BALÁZS: Lehet, hogy igen, lehet, hogy nem. De akár így van, akár úgy, ebben a pillanatban semmi másról nem lehet szó, csak a hivatalunk javáról. Ugye, Kubs? (*Kubs bólint*) A ptidépét természetesen mi is olyan kritikus szemmel nézzük, mint ön, csak feltételezzük, hogy ha még az egész akció elkerülhetetlen csődje előtt bizonyos részlet-kezdeményezést fejtünk ki, ez csak hasznos lehet, s ki tudja, hátha épp ennek az alapján kapjuk meg a büfét, amit már oly régóta kérünk. Képzelje el, hogy hivatalnokainknak végre már nem kéne uzsonnára egész a városba járniuk!

GROSS: Ezzel talán valóban lendítünk a büfé ügyén, de ez mit sem változtat a tényen, hogy ön engem néhány esetben megkerült, s hogy itt az utolsó időben sok dolgot a saját szakállára intéz!

BALÁZS: Hogy én? De kérem! Még olyan kicsiségeket is megtárgyalunk az igazgató kartárssal, mint az új nyilvántartási füzet. Nagyon rossz véleménnyel van rólunk!

GROSS: Helyettes kartárs, van egy javaslatom.

BALÁZS: Micsoda?

GROSS: Egy pillanatra legyünk teljesen őszinték egymáshoz — ez lényegesen leegyszerűsíti a helyzetünket, és meggyorsítja a nézőpontok tisztázását.

BALÁZS: Beleegyezünk, Kubs? (*Kubs bólint*) Elfogadom!

- GROSS: Miért mondta, hogy a ptidépét kritikus szemmel nézi, s hogy mindezt csak a büféért teszi, ha a valóságban hisz a ptidépében, és semmi más nem fontos önnek, csak az, hogy a ptidépét minél előbb bevezesse).
- BALÁZS: Ez a részemről taktika volt.
- GROSS: Egy kicsit rövidlátó taktika!
- BALÁZS: Nem is mondanám...
- GROSS: De hisz világosan látnia kellett, hogy előbb vagy utóbb rájövök a szándékaira!
- BALÁZS: Tudtuk, hogy akadályokat fog gördíteni utunkba, s mi azt akartuk, hogy a célunkat csak abban a pillanatban értse meg, ha már elég biztosak leszünk a dolgunkban, és erősek leszünk, hogy az akadályokat legyűrjük. Most már semmit sem tehet ellenünk. Hivatalnokaink döntő többsége minden fenntartás nélkül mellettünk áll, mert tudja, hogy egyedül a ptidépé adhat munkájának valóban tudományos alapot. Nem így van, Kubs? (*Kubs bólint*)
- GROSS: Csakhogy a felelősség ebben a hivatalban az én vállamon nyugszik, a bizalmat itt énbelém helyezték, s éppen ezért, nekem kéne megítélnem, mit kíván a hivatal érdeke és mit nem. Az igazgató itt még mindig én vagyok!
- BALÁZS: A nép véleményét ön sem hagyhatja figyelmen kívül. Az egész hivatal lázban van és az ön szavára vár.
- GROSS: Nem hagyom magam a tömegtől befolyásoltatni!
- BALÁZS: Ön szerint tömeg, szerintünk nép!
- GROSS: Ön azt mondja: nép, de bizony csak tömeg az. Humanista vagyok, és az én koncepcióm a hivatal vezetését illetően abból az eszméből táplálkozik, hogy minden hivatalnok ember, és egyre emberebbé kell válnia. Ha viszont elveszük tőle az emberi nyelvet, amit a nemzeti kultúrák sok évszázados hagyománya teremtett, akkor lehetetlenné tesszük számára a teljes emberré válást, sőt, egyenesen az elidegenedés karjaiba taszítjuk. Én is a hivatali érintkezés pontosabbá tétele mellett vagyok, de csak olyan mértékben, amilyen mértékben az ember humanizálódását szolgálja. Legmélyebb meggyőződésem szellemében nem adhatom hát beleegyezésemet a ptidépé bevezetéséhez.
- BALÁZS: S ezzel hajlandó a nyílt konfliktus lehetőségét kockáztatni?
- GROSS: Az ész és az erkölcs győzelméért a vereséget kockáztatva is folytatom a harcot.
- BALÁZS: Kubs, mit szólna te ehhez? (*Kubs zavartan vállat von*)
- GROSS: Javaslom, hogy feledjük el, ami történt, és távozzunk békében, mielőtt még kénytelen leszek az egészet komolyan venni. (*Rövid szünet. A hátsó ajtón belép Anna, kezében zsemlével teli háló. A hálót táskájába teszi, leül és fészülködni kezd. Balázs Kubshoz fordul.*)
- BALÁZS: Úgy látszik, még nem érett meg a tárgyilagos eszmecsere. Túlértékeljük. Nem számít. Adunk még neki... (*az óráját nézi*) — mit gondolsz, egy órát? (*Kubs bólint*) Az idő nekünk dolgozik. Egy óra múlva már nem fogunk vele játszodozni.

- A nép türelme nagy, de nem határtalan. Még bánni fogja. Megyünk! *(Balázs és Kubs az oldalt nyíló ajtón át távozik).*
- GROSS: Hallatlan! *(Gross leül, meglátja az értesítést, kézbe veszi, rámered, aztán Annához fordul) Annácska...*
- ANNA: Kérem, igazgató kartárs!
- GROSS: Maga ismeri a ptidépé nyelvet?
- ANNA: Nem!
- GROSS: Akkor miről ismerte fel, hogy ez hivatali értesítés?
- ANNA: A mozgalom első szakaszában állítólag csak egy ízben használták a ptidépét: bizonyos fontos hivatali értesítések megfogalmazásához, és ezeket most néhány hivatalnoknak fokozatosan szétküldik.
- GROSS: S miről szólnak ezek az értesítések?
- ANNA: Állítólag azokat a végleges döntések közlik bennük az illető hivatalnokokkal, amik üzembrészlegük utolsó leltárának alapján születtek.
- GROSS: Komolyan? És milyen jellegűek azok a döntések?
- ANNA: A legkülönbébbek, állítólag nagyon pozitívak és nagyon negatívak.
- GROSS: Átkozott pecsétnyomó! S maga honnan tudja mindezt?
- ANNA: A tejszarnokban hallottam reggel.
- GROSS: Hogy is mondta? Hol van az a fordítóközpont?
- ANNA: Első emelet 6. A ptidépé tanintézet termén kell átmennie.
- GROSS: Aha, a volt bérelszámoló osztályon. Megyek ebédelni. *(Gross az asztalról felveszi az értesítést, s a hátsó ajtón át gyorsan távozik)*
- ANNA: *(utána szól):* Jó étvágyat, igazgató kartárs, libasült van ebédre!

Vége az első képnek

MÁSODIK KÉP

A ptidépé tanintézet terme: a háttérben katedra, az előtérben öt szék. A katedrán Perina áll, és négy hivatalnoknak előadást tart. A hivatalnokok a székeken ülnek. Közöttük Kalóz.

- PERINA A ptidépé, amint ismeretes, szigorúan tudományos alapokon nyugvó szintetikus nyelv, nyelvtana maximálisan racionális, szókincese rendkívül nagy. Ez a nyelv teljesen egzakt, sokkal nagyobb pontosságú, mint akármelyik átlag természetes nyelv, s képes kifejezni a hivatalos szöveg minden finom formai árnyalatát. Ennek a pontosságnak a következtében viszont a ptidépé rendkívül összetett és nehéz: sok hónapos intenzív munka vár önökre, amelyet siker csak akkor koronázhat, ha munkájuk szorgalommal, kitartással, fegyelemmel, tehetséggel és jó emlékezőtehetséggel párosul. És, természetesen, hit szükséges hozzá, a ptidépébe vetett töretlen hit nélkül a ptidépét még senki sem tanulta meg. S most lássuk a ptidépé néhány alapelvét: a természetes nyelvek, amint ismeretes, ösztönösen, ellenőrzés nélkül, úgyszólván

DOBO TIHAMER

rajz III.

tudománytalanul alakultak ki, és szerkezetük tulajdonképpen bizonyos értelemben véve dilettáns. A hivatali érintkezés során a természetes nyelv legnagyobb gyengéje a megbízhatatlanság, amely alapvető építő egységeinek, a szavaknak többértelműségéből és felcserélhetőségéből következik. Valamennyien tudják, hogy a természetes nyelvek esetében hányszor elég csak néhány betűt felcserélni (például kecske — fecske, gizike — gözeke) vagy pedig egyszerűen egy betűt kihagyni (ökör — kör), s erre a szó egész jelentése megváltozik. S akkor még nem is szóltunk a homonimákról; mennyi kellemetlenséget okoz a hivatali érintkezésben, ha két különböző jelentéssel bíró szó ugyanúgy íródik falófaló, vagy pedig majdnem ugyanúgy (faló — falú). A ptidépé jelentősége az, hogy a szavak kölcsönös hasonlóságának céltudatos korlátozásával a közlendők pontosságának, megbízhatóságának és egyértelműségének olyan fokát biztosítja, amely semmilyen természetes nyelvben nem érhető el. A ptidépé emellett abból a feltevésből indul ki, hogy ha a szavaknak csak a legkisebb mértékben szabad egymásra hasonlítani, akkor a legkevésbé valószínű betűkombinációkból kell állniuk, ami annyit jelent, hogy a szóképzésnek abból az alapelvből kell kiindulnia, amely a lehető legnagyobb nyelvi redundációt eredményezi. A redundáció ugyanis — mint a maximális és valószínű entrópia maximális entrópiára vonatkoztatott és százalékban kifejezett különbsége — éppen azt a többletet célozza, amellyel bizonyos közlés kifejezése az adott nyelvben hosszabb, tehát kevésbé valószínű, mint amilyen az egy maximális entrópiával bíró nyelvben lenne, ahol is minden betűnek ugyanaz az előfordulási valószínűsége. Röviden: minél nagyobb redundációja van egy nyelvnek, annál megbízhatóbb, mert annál kisebb a veszély, hogy a betűk felcserélődnek, s figyelmetlenségből vagy a gépiró hibájából a szöveg jelentése megváltozik. *(A hátsó ajtón belép Gross, kezében az értesítés, átmegy a termen, s az oldalsó ajtón át eltávozik)* Mivel éri el a ptidépé ezt a magas redundációt? Egyszerűen: az úgynevezett 60%-os hasonlótlanági elv következetes érvényesítésével, ami annyit jelent, hogy minden ptidépé szónak legalább 60%-ban kell különböznie bármilyen hasonlóan hosszú ptidépé szótól, vagyis az illető szakaszt magába foglaló bármelyik rövidebb szótól. Így például az ábécé 26 betűjének öt-betűs kombinációiból, amelyeknek a száma összesen 11 881 376, — 432 kombinációt lehet kiválasztani, amelyek az egész számhoz viszonyítva kölcsönösen három betűvel, tehát 60%-ban különböznek egymástól. Ebből a 432 kombinációból 17 megfelel a többi követelménynek is, így tehát ezek ptidépé szavakat alkotnak. Ebből az is világos, miért fordulnak elő a ptidépé nyelvben gyakran nagyon hosszú szavak is.

KALÓZ: *(jelentkezik)*: Kérem —

PERINA: Tessék!

KALÓZ: (feláll): Megmondhatná, melyik a leghosszabb ptidépé szó? (Leül)

PERINA: Természetesen. A partifecske megjelölésére szolgál, és 319 betűből áll. De menjünk tovább: hogyan oldja meg a ptidépé az ilyen hosszú szó esetében az áttekinthetőség és a kiejthetőség problémáját? Egyszerűen: a betűkből a szó belsejében ki van hagyva itt-ott, úgyhogy a szót tulajdonképpen bizonyos nagyobb vagy kisebb számú úgynevezett szó alatti szavak képezik. Emellett azonban a szó hosszúsága nem lehet véletlen, minthogy a ptidépében semmi sem lehet az. A ptidépé szókincese ugyanis teljesen logikus alapelveken nyugszik: minél egyszerűbb a jelentése, annál rövidebb a szó. Így például az eddig legáltalánosabban ismert fogalom, mármint a „bármí”, a ptidépé nyelvben úgy hangzik, hogy gh, tehát csupán kétbetűs szóval jelölik. Létezik ugyan egy rövidebb szó is, a f, ennek azonban eddig még semmilyen jelentése sincs. Meg tudná-e nekem valaki mondani, hogy miért? No? (Egyedül Kalóz jelentkezik) Nos, Kalóz!

KALÓZ (feláll): Kérem, ez tartalék. Ha a tudomány valami egyszerűbbet fedez fel majd, mint a „bármí”, azt a fogalmat ezzel a szóval fogják jelölni.

PERINA: Helyes, Kalóz! Egyes!

Vége a második képnek

HARMADIK KÉP

A fordítóközpont titkársága: egy kicsit iroda, egy kicsit váróterem vagy előszoba. Egy íróasztal, néhány szék vagy fotel s egy asztalka. Az asztalkán Masát ül, a térdén papír, amelyből nagy élvezettel barackot eszeget. A hátsó ajtón át belép Gross, kezében az értesítés.

GROSS: Jó napot!

MASÁT (telt szájjal): Jó napot!

GROSS: Jövök ismerkedni a fordítóközpont munkájával. Én vagyok ennek a hivatalnak az igazgatója.

MASÁT (telt szájjal): Maga az igazgató kartárs?

GROSS: Igen. Gross. (Masát lassan feláll, befejezi az evést, kezét zsebkendőjébe törli, s Grosshoz lép)

MASÁT: Örvendek. Ne haragudjon, hogy nem ismertem fel, de nem régóta vagyok itt, nem volt még időm minden alkalmazottal megismerkedni. Masát vagyok, a fordítóközpont vezetője. Foglaljon helyet... (Masát befejezte az evést, végzett a törülközőssel, elteszi zsebkendőjét, és kezét ad Grossnak. Mindketten leülnek. Masát rágyújt, Gross átkutatja zsebeit, de cigarettát nem talál) Itt még minden a kezdeti stádiumában van...

GROSS: Értem —

MASÁT: A gyermekbetegségek egész sorával küzdünk még —

GROSS: Ez világos —

MASÁT: Nem egyszerű az ügy —

GROSS: Természetesen —

- MASÁT: Konkrétan mi érdekelné?
- GROSS: Meg szeretném ismerni a fordítás szervezési rendjét. Azonnali fordítást is vállalnak?
- MASÁT: Hivatalunk alkalmazottai számára bármilyen ptidépé szöveget lefordítunk akár azonnal, ha a kérelmező államunk polgára és a ptidépé szöveg fordítását engedélyező írással rendelkezik.
- GROSS: Ehhez külön engedély is szükséges? *(Az oldalsó ajtón át belép Kunc)*
- KUNC: Szia, Zutyi! Igaz, hogy ma libasült lesz ebédre?
- MASÁT *(felugrik)*: Mit, hogy libasült lesz?
- KUNC: A srácoktól hallottam a titkárságon. Ha megyek ebédelni, beszélők érted, jó?
- MASÁT: Minél előbb, doktorkám! *(Kunc az oldalsó ajtón eltávozik)*
- A libasültet ugyan nagyon szeretem! Miről is beszélünk?
- GROSS: Azt mondta, hogy a fordításhoz külön engedély is szükséges.
- MASÁT: Hja, úgy! Nahát figyeljen ide: Mi hivatalnokok ugyan használjuk a ptidépét, de ebben a dologban nem vagyunk szakemberek. Egyszerűen nem vagyunk nyelvészek. Magától értetődő tehát, hogy a ptidépé felhasználása és fejlesztése nem lehet egyedül a mi dolgunk, ez ugyanis ösztönösséghez vezetne, s a ptidépé a mi kezünkben egész könnyen normális élő nyelvvé változhatna, és ezzel természetesen értelmét vesztené. *(Masát megáll a beszédben, felfigyel, aztán hirtelen feláll)* Pardon... *(Masát a hátsó ajtón át elrohan, Gross meglepetten utána néz, aztán újból zsebeit kutatja, cigarettát azonban most sem talál. Szünet. Az oldalsó ajtón át belép Ilona)*
- ILONA: Nem volt itt a Jancsi?
- GROSS: Nem tudom, ki az.
- ILONA: Te nem innen vagy?
- GROSS: Éppen fordítva, én vagyok a hivatal igazgatója.
- ILONA: Ja, te vagy az? Ember, már csakugyan tenni kell valamit annak a büfének az érdekében! Hisz az szörnyű, hogy a lányok isten tudja hova kénytelenek uzsonnára járni! Törődnek itt egyáltalán az emberrel?
- GROSS: És maga, kérem — kicsoda?
- ILONA: Elnöknő vagyok itt, de szólíthat sz egyszerűen Ilkának.
- GROSS: Hol elnököl? Lehetek olyan bátor...
- ILONA: Még nem tudom, máma lesz róla valami gyűlés. De munkám, az már annyi van, hogy azt se tudom, hol áll a fejem. Az ember még szét se néz rendesen, de már minden szarban kanálnak kell lennie. No, addig is, szia! *(Ilona az oldalajtón át eltávozik. Szünet. Gross ismét a zsebeit kutatja, aztán az órájára tekint. Vár. Szünet. Végül a hátsó ajtón át visszatér Masát, lassan lépeget, menet közben a sliccét gombolgatja, és beszél)*
- MASÁT: Maga nem szereti a libasültet?
- DROSS: De igen. Arról beszélünk, hogy a ptidépé ügye nem lehet csupán az önök kezében...

MASÁT: Ja, úgy! No, hát ezért minden hivatalban, ahol a ptidépét már bevezették, van egy külön ptidépé instruktor, egy úgynevezett ptidépés, ennek a feladata a ptidépé helyes használatának szakszerű vizsgálata. *(A hátsó ajtón át belép Mária, kezében hagymával telt háló, az oldalsó ajtó felé tart)*

MÁRIA: Jó napot!

GROSS: Jó napot! *(Mária az oldalsó ajtón át eltávozik)*

MASÁT: A mi ptidépésünk úgy látja el ezt a feladatkört, hogy minden fordításhoz külön engedélyt ad ki...

MÁRIA *(a szin mögül)*: Itt van a hagyma, elnöknő kartárs.

MASÁT: Ez lehetővé teszi minden kiadott ptidépé fordítás nyilván tartását.

ILONA *(a szin mögül)*: Tegye oda a szekrényre!

MASÁT: S lehetővé teszi olyan különféle statisztika-források beszerzését, amiknek alapján irányítani lehet a ptidépé használatát. *(Az oldalsó ajtón át visszatér Mária, kezében üres háló, beteszi a fiókba, leül az asztalhoz, s dologhoz lát)*

GROSS: Ha jól értem, fordítást csak annak bocsátanak rendelkezésére, aki az itteni ptidépéstől engedélyt szerez.

MASÁT: Igen. *(Az oldalsó ajtón át belép Kunc, kezében evőeszköz)*

KUNC: No, megyünk?

MASÁT *(Máriához)*: Hol az evőeszközöm? Mária a fiókból evőeszközt vesz elő, átadja Masátnak)

GROSS: S itt nálunk ki a ptidépés?

MASÁT: Tiszta?

MÁRIA: Természetesen.

MASÁT *(Grosshoz)*: Hogyan?

GROSS: Ki itt nálunk a ptidépés?

MASÁT: Éppen Kunc kartárs...

GROSS *(kezet ad Kuncnak)*: Örvendek! Gross igazgató...

KUNC: Kunc, promovált ptidépés. — Ez olyasmi, mint a doktor.

GROSS: Szeretnék önnel beszélni, doktor...

MASÁT *(Kunchoz)*: Püspökfalatot is kérsz?

KUNC: Ne haragudjon, igazgató kartárs, de most ebédre kell sietnem, nem szeretném elszalasztani. *(Masáthoz)* Én inkább a combját szeretem... *(Masát és Kunc a hátsó ajtón át eltávoznak. Gross egy pillanatig meglepetten álldogál, aztán tanácstalanul leül. Szünet. Egy pillanat múlva az órájára néz, aztán vár. Újból az órájára néz, füléhez emeli. Aztán zsebeit kutatja, de cigarettát nem talál)*

GROSS: Nincs véletlenül cigarettája?

MÁRIA: Sajnos, nem dohányzom. *(Szünet. Gross újból az óráját nézi. Aztán egy dobozra lesz figyelmes, amely az asztalon fekszik)*

GROSS: Mi ez?

MÁRIA: Szivar.

GROSS: Vehetek belőle?

MÁRIA: Masát kartársé. Számlálva tartja, nagyon haragudna érte. *(Hosszabb szünet, Gross nyújtózkodik, aztán az óráját nézi. Végül feláll, és Máriára néz, vállán át figyeli, mit csinál)*

MÁRIA: Kimutatások.

GROSS: Hm... *(Gross sétál, le s fel járkál az irodahelyiségben, mindent megvizsgál, aztán megint leül. Az oldalsó ajtón csendben belép Ilona, Gross háttal áll neki. Ilona int Máriának, hogy legyen csendben. Grosshoz lép, s hátulról befogja a szemét. Gross megijed)*

ILONA *(elváltoztatott hangon)*: Találd el, ki vagyok!

GROSS: Micsoda dolog ez?

ILONA: Ki kell találnod!

GROSS: Azonnal engedjen el!

ILONA: No, kezdjed!

GROSS *(egy pillanatig töpreng, aztán)*: A főfelügyelő kartárs a járásról...

ILONA: Nem.

GROSS: A főfelügyelő kartárs, a kerületről.

ILONA: Nem.

GROSS: A főfelügyelő kartárs, a központból.

ILONA: Nem.

GROSS *(egy pillanatig gondolkodik, aztán)*: Jarmila?

ILONA: Nem.

GROSS: Akkor Borek!

ILONA: Hideg, hideg...

GROSS: Hadd abba, Jarmila, ez buta vicc.

ILONA: Feladod?

GROSS: Igen. *(Ilona leveszi Gross szeméről a kezét, az megfordul)*

ILONA: De hisz ez nem Jancsi! Bocsánat, igazgató kartárs, azt hittem, hogy Kunc Jancsi. Még nem volt itt?

GROSS: Micsoda viselkedés ez?

MÁRIA: Ebédelni ment.

ILONA *(Grosshoz)*: No, istenem, egy kis tréfa nem árt! Egy pillanat, és itt vagyok. Addig is, szia! *(Ilona az oldalsó ajtón át eltávozik. Szünet. Gross ismét a zsebeit kutatja)*

GROSS: Nincs véletlenül cigarettája?

MÁRIA: Már kérdezte egyszer, igazgató kartárs.

GROSS: Bocsánat, elfelejtettem. *(Gross az óráját nézi, füléhez teszi, türelmetlenkedni kezd. Megint a zsebeit kutatja, aztán feláll, s ide-oda járka a teremben. Megáll Mária előtt, vállán keresztül nézi, mit csinál)*

MÁRIA: Kimutatások.

GROSS: Hm... *(Szünet. Aztán Gross meglátja Masát dobozát, önkénytelenül hozzálép, egy pillanatig nézi, aztán csendben kinyitja, kivessz egy szivart, szagolgatja. Mária figyel. Mikor Gross észreveszi, hogy figyelik, visszateszi a szivart, s helyére megy. Egy pillanat múlva azonban kitör belőle) Mi lenne, ha...! (A hátsó ajtón át élénk beszélgetés közepett visszatér Masát és Kunc. Átadják Máriának az evőeszközöket, aztán leülnek)*

MASÁT: Most nagyszerűen meg volt sütve!

KUNC: Nem gondolod azért, hogy a múltkor jobb volt?

MASÁT: Most megint kevés volt rajta a zsír. Legjobb volt két hete.

GROSS *(Kunchoz)*: Doktor kartárs...

MASÁT: *(Máriához):* Menjen, kérdezze meg Holecsek kollégát, hogy ebédel-e ma. Ha nem, adja át nekem a jegyét.

GROSS: Doktor kartárs... *(Mária a hátsó ajtón át kisuhan, Kunc kedvtelven néz utána, aztán Grosshoz fordul)*

KUNC: Meglehető, mi?

GROSS: Kedves —

KUNC: Ördögfióka —

GROSS: Doktor kartárs —

MASÁT: Ugyan! Ördögfióka?!

KUNC: Mi az?!

GROSS: Ön ad engedélyt a ptidépé szövegek fordításához?

KUNC: Mindenkinek, aki elhozza az iratait.

GROSS: Mit ért ez alatt? Miféle iratokat?

KUNC: A személyi és nyilvántartási iratokat. *(Masát cigarettával kínálja Kuncot, Kunc elfogadja)* Köszönöm. *(Mindketten rágyújtanak, Gross ismét zsebeit kutatja, kicsit habozik, aztán megszólal)*

GROSS: Nem adna el egy cigarettát nekem?

MASÁT: Ne haragudjon, de már nekem is csak három van.

GROSS: Akkor nem szóltam semmit! *(Kunchoz)* S tulajdonképpen miért szükségesek az engedélyhez a személyi és nyilvántartási adatok?

KUNC: *(Masáthoz):* Mit? Ördögfióka? Ördög! De várj csak — ha egyszer valaki a patájára lép! *(Grosshoz)* Miről van szó?

GROSS: Miért szükségesek az engedélyhez a személyi és nyilvántartási adatok?

KUNC: Ez úgy van, hogy én ebben a hivatalban dolgozom ugyan, de magam hivatalnok nem vagyok. Amint tudja, tudós vagyok, ha mindjárt új típusú tudós is, de ami a ptidépét illeti, itt minden új. No, és természetesen egész sor fenntartásom van hivatali kollégáim néhány, kissé bürokratikus eljárását illetően. De tulajdonképpen nem is annyira fenntartások ezek, mint inkább ellenvetések. Nem. Ellenvetések sem, ez sem az igazi szó. — Hogy is mondjam csak? — Ne haragudjon, a ptidépéhez vagyok szokva, s a természetes nyelvben nehezen találom meg a szükséges szavakat.

GROSS: Csak folytassa.

KUNC: Ptidépé nyelven ezt úgy mondanák, hogy axajores. Hivatalnok kollégáim néha túlságosan ylud kaboz pady el, s amellett elfelejtik, hogy etrokaj zenig ajte ge gyboz.

MASÁT: Abdy hez fajut gagob nyp orka?

KUNC: Kavej hafiz okuby ryzal.

MASÁT: Ryzal Ryzal Ryzal! Varuk bado di ryzal Kabyzach? Mahog! Hajbam?

KUNC: Ongy fyk hajbam? Parde gul axajores va dyt rohago kabrazol! Fabotybe! Azt hiszi, hogy egyszerűen utánam küld egy embert, én odaadom neki a pecsétnyomót, s ezzel a dolog el van intézve! Byzugat rop ju ge ryrak! Hogy statisztikáinknak értelme legyen, konkrét kiindulópontokra van szükségünk, s mindenkiről, aki a ptidépével kapcsolatba ke-

- rül, a lehető legtöbbet kell tudnunk, hogy egész sor szociológiai és pszichológiai jellegű mutatóval rendelkezessünk.
- GROSS: S az nem lenne elég, ha mindenki elmondaná magáról a szükséges dolgokat?
- KUNC: Semmi sem biztosítaná, hogy az valóban hut-put.
- GROSS: Tessék?
- KUNC: Hut-put. Pontos. *(A hátsó ajtón át visszatér Mária)*
- MÁRIA: Sajnos, Holecsek kartárs azt mondja, hogy ma feltétlen ebédelni fog.
- MASÁT: Pech! *(Mária ismét munkához lát)*
- GROSS: Bocsánat, de a szóbeli közlés pontatlanságairól beszéltünk.
- KUNC: Aha! S ugyanakkor hivatalnokainkról már rég sokkal pontosabban s minden szubjektív zexdohyt, bocsánat, nézet nélkül össze van gyűjtve minden adat...
- GROSS: Értem. *(Köhint)* Erre vonatkozó nézetem egészen hut-put zexdohyt!
- KUNC: Zexdohyttet — megfélekedezett róla, hogy a szubsztantívusz a hut-put adjektívusz mellett -tet végződést nyer.
- MASÁT: Vagy tete-t.
- KUNC: Vagy pedig tete-t. Ezt sokan hibásan használják. Mi több, egy levélben még Wassermann kartárs is...
- GROSS: Bocsánat, de a személyi és nyilvántartási iratok előnyeiről beszéltünk...
- KUNC: Aha! S emellett a személyi és nyilvántartási iratokban fel van tüntetve olyasmi is, amiről nemegyszer az illetékes hivatalnok maga sem tud! *(Masáthoz)* Nuzapom?
- MASÁT: Zapom. Yd nik fe rybol zezuhof.
- KUNC: Yd nik — yd nek.
- GROSS: Hogy az egészet összefoglaljam: engedélyt a fordításhoz egyszerűen csak annak adnak, aki elhozza iratait. És hol kaphatja meg hivatalunk dolgozója az iratokat? *(Az oldalsó ajtón át belép Ilona)*
- ILONA: Szevasztok, srácok! Tudjátok, kinek van ma születésnapja? Bukó Tibornak!
- KUNC: Tibikének? Valóban?
- ILONA: A szomszéd irodában már nagy a zúr. *(Máriához)* Állítólag itt szemben citromot lehet kapni, hozzon egy kilót. *(Mária a hátsó ajtón el)*
- KUNC: Mit isznak?
- ILONA: Vodkát.
- KUNC: Hallod, Zoli? *(Masát és Kunc gyorsan felállnak, s az oldalt nyíló ajtóhoz mennek)*
- GROSS: Még nem mondták el, hol kaphatja meg hivatalnokunk az iratokat —
- KUNC: Itt Ilonánál, az elnöknőknél! *(Masát és Kunc az oldalsó ajtón át gyorsan eltávoznak, Ilona utánuk siet)*
- GROSS: Kartársnó!
- ILONA *(megáll az ajtóban)*: Mi az?
- GROSS: Beszélni szeretnék magával...
- ILONA: Vársz egy kicsit, jó?
- GROSS: S engem itt hagynak egyedül?

- ILONA: Nem vagy egyedül, a falban egy rés van, azon keresztül hivatali megfigyelőnk szemmel tart.
- GROSS: S miért résen keresztül?
- ILONA: Nem volna előnyös, ha itt benn lenne. Akkor, tudod, csak egyetlen irodát tarthatna szemmel. Így viszont egyszerre figyelheti mind az ötöt, a kamrája ugyanis körül van véve irodákkal, s valamennyin megfigyelő nyílás van, s ő csak egyik nyílástól a másikhoz sétál — persze, rendszertelen időközökben.
- GROSS: Érdekes ötlet.
- ILONA: Ugye?! Én találtam ki! Azt akartam, hogy ha valaki éppen nincs a hivatalban, ne kelljen a látogatóknak a folyosón lógniok. Még ilyen kicsiségek dolgában is kell az emberrel törődni! No, szia! *(Ilona az oldalsó ajtón keresztül el. Gross feláll, körbejárja a termet, s közben kutatón tekintet. Egy kis idő múlva a színpal mögül felhangzik Gyurka hangja)*
- GYURKA *(a színpal mögül)*: Ne erőltesse magát, a nyílás jól van álcázva!
- GROSS: Látom. Ezt más osztályokon is be kéne vezetni.
- GYURKA *(a színpal mögül)*: Nehéz lenne. Ezzel már az építészek is számolnia kéne.
- GROSS: Ez voltaképp igaz. De hisz ezzel sem számolt itt.
- GYURKA *(a színpal mögül)*: Nem, de hiba csúszott a tervekbe, úgyhogy mikor a ház fölépült, az irodák között üreg maradt, és fel lehetett használni erre a célra.
- GROSS: Csakugyan elmés ötlet! *(Szünet. Gross leül, órájára néz, türelmetlenül kezd. Feláll, újból leül, órájára néz, feláll, zsebeit kutatja, s megint leül. A hátsó ajtón át befut Mária)*
No, mi az?
- MÁRIA: A hálómát... *(Mária kinyitja a fiókot, és gyors mozdulatokkal keres valamit)*
- GROSS: Kartársnő...
- MÁRIA: Kérem.
- GROSS: Maga ismeri a ptidépé nyelvet?
- MÁRIA: Egy kicsit.
- GROSS: Fordít is belőle?
- MÁRIA: Nekem szigorúan tilos, csak a vizsgák letétele után lesz szabad fordítanom.
- GROSS: De az én utasításomra mégiscsak lefordíthatna valamit — legalább hozzávetőlegesen — *(Mária elneveti magát)* Mi van ebben nevelés?
- MÁRIA: Nem értené meg! Ez egyszerűen nem megy.
- GROSS: Hogy szólítják magát a barátai?
- MÁRIA: Mária.
- GROSS: No lám, Marika! Gyönyörű név...
- MÁRIA: Ugye?
- GROSS: Marika, csak egyszer — senki sem tudja meg.
- MÁRIA: Igazgató kartárs! Bármelyik pillanatban jöhet valaki! Legegyen esze!
- GROSS: Kis bolond!

MÁRIA: A citrom nemsokára elfogy, s az elnök kartársnő megharagszik! Viszontlátásra. *(Mária a hátsó ajtón, hálóval a kezében gyorsan kifut. Szünet. Gross fáradtan a székre roskad. Egy pillanatig maga elé bámul, gépiesen átkutatja a zsebeit, aztán feláll, és a szivaros doboz felé tart. Mikor már majdnem felnyitja, gyorsan visszahőköl, és óvatosan szétnéz)*

GROSS: Megfigyelő. *(Szünet)* Megfigyelő. *(Szünet)* Halló, megfigyelő kartárs, hall engem? Nincs egy cigarettája? *(Szünet)* Talán elaludt... *(Gross óvatosan felnyitja a szivaros dobozt)*

GYURKA *(a színpal mögül)* Majd adok én magának! — Még hogy elaludt! *(Gross elugrik a szivaros doboztól)*

GROSS: Miért nem szól?

GYURKA *(a színpal mögül)*: Próbára akartam tenni.

GROSS: No, de kérem! Tudja, ki vagyok én? Az igazgató!

GYURKA *(a színpal mögül)*: Habuk bulugan.

GROSS: Micsoda?

GYURKA *(a színpal mögül)*: Habuk bulugan, avrator.

GROSS: Hogy gondolja ezt?

GYURKA *(a színpad mögül)*: Nutuput. *(Gross az órájára néz, aztán gyorsan a hátsó ajtó felé tart, az ajtótól még visszafordul)*

GROSS: Nem hagyom magam sértegetni. Elvárom, hogy bocsánatot kérjen! *(Gross a hátsó ajtón át távozik)*

GYURKA *(a színpal mögül)*: Gotroch!

Vége a harmadik képnek

NEGYEDIK KÉP

Az igazgató irodája. Itt van Balázs és Kubs is, csendben várakoznak. Kubs füzetet tart a kezében. Anna fésülködik. Egy kis idő elteltével a hátsó ajtón át befut Gross. Leül, közönyt színlel. Egy pillanatig vészjósló csend.

BALÁZS: No, mi az?

GROSS: Mi lenne...

BALÁZS: Letelt az óra. Már észhez tért?

GROSS: Nem!

BALÁZS: De remélem, észrevette, hogy a ptidépé bevezetése hivatalunkban sikeresen folyik! Mit szándékozik tenni?

GROSS: Megállítani.

ANNA: Igazgató kartárs, elmehetek répáért?

BALÁZS: Hogy akarja ezt véghezvinni?

GROSS: Utasítást adok ki, hogy állítsák meg a ptidépé bevezetését, és szüntessék be a használatát.

BALÁZS: Ezt nem teheti meg.

GROSS: Miért?

BALÁZS: Nem adott utasítást a bevezetésére és használatára, tehát nem is állíthatja meg és nem semmisítheti meg.

GROSS: Akkor ön végzi ezt el!

BALÁZS: Csakhogy ilyen utasítást én sem adtam ki! Ugye, Kubs? *(Kubs bólint)*

ANNA: Igazgató kartárs, elmehetek répáért?
GROSS: Hogyhogy?
BALÁZS: Minden szóbelileg és arra föl történt, hogy az igazgató kartárs megígérte az utasítás utólagos jóváhagyását.
GROSS: Az utasítást tehát utólagosan nem hagyom jóvá!
ANNA: Igazgató kartárs, elmehetek répáért?
BALÁZS: A ptidépé bevezetése teljes ütemben folyik, és természetesen a jóváhagyás nélkül is folyni fog! (*Annához*) Fusson! (*Anna azonnal abba hagyja a fészülködést, és a hátsó ajtón át távozik*)
GROSS: Akkor az egész esetről jelentést teszek a feletteseinknek.
BALÁZS (*nevet*): Hallod, Kubs? Ő nem tudja, hogy odafent mindenki ptidépé-párti!
GROSS: Ha ptidépé-pártiak, miért nem adnak ki hivatalos utasítást a hivatalok számára, hogy vezessék be a ptidépét?
BALÁZS: A biztonság kedvéért. Ha a ptidépé beválik, még mindig elég idejük lesz, hogy saját érdemükként tüntessék azt fel, ha meg nem válik be, akkor elhatárolhatják magukat tőle, s a bűnösök a lenti szervek lesznek.
GROSS: Ne haragudjon, de saját magamat csak nem fogom elárulni.
BALÁZS: El fogja!
GROSS: S hogyan akarja ezt elérni?
BALÁZS (*felmutatja Kubs füzetét*): Látja ezt a füzetet? Nem sokkal előbb ezt az ön jogtalanul kiadott utasítására hitelesítették. Az anyagbeszerző osztály által ez a füzet egyáltalán nincs vezetve, ezek szerint ez az ön magántulajdona. Tudja, mit jelent ez? A hivatali hatalommal való visszaélést.
GROSS: S maga nem fél a következményektől?
BALÁZS: Kubs, félünk, vagy nem? (*Kubs tagadóan int*) Természetesen nem. Ha az emberről van szó, nem riadunk vissza semmitől!
GROSS: Hiszen azt az aláírást ön erőszakolta ki tőlem.
BALÁZS: Én? Nem emlékszem...
GROSS: No, hát azzal az átkozott pecsétnyomó-históriával példálózva!
BALÁZS: Arról a maga helyében inkább nem beszélnek!
GROSS: Miért nem?
BALÁZS: Hogyan, hát nem érti? Ezek nélkül az összefüggések nélkül azt állíthatná, hogy a füzet hitelesítésére az az őszinte igyekezet vezette, amellyel hivatalnokaink munkáját akarja megkönnyíteni — ami ugyan önt még nem mentené, csak humánus színezetet adna a tettének —, de ha a pecsétnyomóra hivatkozik, akkor ezzel beismeri, hogy azt az utasítást hitványságból, önmagáért rettegve adta ki, s csak azért, hogy a pecsétnyomó körüli jogos kérdéseket elaltassa. Ellenkező esetben, ha az ön által kiadott hitelesítési utasítás nem létezne, úgy tehetne, mintha a pecsétnyomót valóban hivatalos okokból hordta volna haza, de annak az utasításnak az aláírásával mintegy világosan beismerte, hogy a pecsétnyomó ügyében bűnös. S ilyenféleképpen, amint látja, mindkét bűne olyan eredetien kapcsolódik egymáshoz, hogy az egyik sokszorosan felhatványozza a másikat, s azoknak a körülmé-

nyeknek a nyilvánosságra hozása, amelyekről azt gondolja, hogy könnyítők, már senkit sem hagynának kétségben az ön cselekedetének valódi indítékai felől. No? Megegyezünk?

GROSS: Jól van, lemondok —

BALÁZS: Csakhogy éppen azt nem akarjuk!

GROSS: Akkor mit akarnak?

BALÁZS: Hogy aláírja az utólagos utasítást a ptidépének hivatalunkba történő bevezetésére és használatára.

GROSS: De hiszen azt mondta, hogy a ptidépét az én utólagos utasításon nélkül is bevezetik — mi szükség van akkor erre mégis?

BALÁZS: Az már a mi dolgunk. (*Hosszú szünet*)

GROSS (*halkan*): Úgy véli, hogy a ptidépével valóban pontosabb lesz a hivatali érintkezés formája?

BALÁZS: Örülök, hogy szóváltásunk végre tárgyilagos mederbe terelődik. Kubs, adj az igazgató kartársnak egy kis tejet! (*Kubs odanyújtja Grossnak Anna tejesüvegét, Gross gépiesen iszik*) Hát ide figyeljen: ön tudja legjobban, mennyi meg nem értést, feltételezett méltánytalanságot és igazságtalanságot képes magában összpontosítani a természetes nyelv egyetlen mondata is! Hiszen a természetes nyelv különböző, teljesen pontos és világos hivatali fogalmaknak, mint pl., mondjuk, az „intézkedés”, olyan helytelen, hogy úgy mondjam, emocionális árnyalatot kölcsönöz, hogy ez a hamis árnyalat képes teljesen elferdíteni a fogalmak ártatlan és túlnyomóan ember-séges tartalmát. És most mondja meg, de őszintén: van a maga számára valamilyen árnyalata például a „mutarex” szónak? No, látja! Paradox mód éppen a mesterséges nyelv külső és látszólagos ahumanizáltsága biztosítja a szó valóban humanista funkcióját! Ha a ptidépét bevezetik, már senkinek sem lesz olyan hamis érzése, hogy ott éri méltánytalanság, ahol, éppen ellenkezőleg, segítenek neki, s pont ezért mindenki sokkal boldogabb lesz. (*A hátsó ajtón át visszatér Anna, kezében zacskót tart, benne dió. A zacskót táskájába teszi, leül és ismét fészülködni kezd. Szünet*)

GROSS: Meggyőzött. Írja meg az utólagos utasítást a ptidépé bevezetésére hivatalunkban, s hozza ide aláírásra.

BALÁZS: Boldogok vagyunk, igazgató néptárs, hogy végre megértette a kor parancsát. Előre örülünk hivatali munkasikereinknek, amelyeket majd az ön körültekintő vezetése alatt érünk el. (*Balázs papírt vesz elő, s Gross elé teszi*) Itt a kért utasítás (*Gross aláírja. Mikor végez, Balázs és Kubs tapsolni kezd, Gross szintén összeveri néhányszor a tenyerét, aztán valamennyien kezet adnak és gratulálnak egymásnak. Balázs elteszi az aláírt papírost*) Ez hát megvolna. Nem vagy éhes, Kubs? (*Kubs tagadólag int. Szünet*) Azt hiszem, hogy most

aztán nagyon szorosan együtt fogunk majd működni.

GROSS: Kell is — hisz az ön segítsége nélkül ebben az új problémakörben nehezen tájékozódhatnánk. Sőt, nem kerülhetjük el, hogy kezdetben úgyszólván együtt lássuk el az igazgatói teendőket...

BALÁZS: Van egy jobb ötletem: mi lenne, ha én volnék az igazgató, és ön a helyettesem? Nem lenne ez így egyszerűbb?

GROSS (*zavartan*): Azt mondta, hogy örül az én körültekintő vezetésem alatt végzett munkánknak —

BALÁZS: Körültekintését jól érvényesítheti a helyettesi funkcióban is. Elmegyek a dolgaimért, s addig legyen olyan kedves helyettes kartárs, rakodjon ki az asztalomból!

GROSS: Kérem, igazgató kartárs —

BALÁZS: Kubs, indulunk! (*Balázs és Kubs az oldalsó ajtón át eltávozik. Gross lassan összeszedi az asztalon fekvő iratait, és zsebre gyűri őket. Aztán óvatosan leemeli a falról a tűzoltókészüléket*)

GROSS: Úgy látszik, a dolgok folyása felgyorsult —

ANNA: Helyettes kartárs!

GROSS: Semmit sem tehettem — a nyílt ellenkezés a végemet jelentette volna, így mint helyettes azonban még tehetek valamit...

ANNA: Helyettes kartárs —

GROSS: És egyáltalán — hol van az megírva, hogy ebből a ptidépéből végül is nem kerekedhet ki valami jó? Ha az egészet okosan kézbe vesszük.

ANNA: Helyettes kartárs!

GROSS: Mi az?

ANNA: Elmehetek ebédelni?

GROSS: Fusson! (*Anna gyorsan evőeszközt vesz elő, és a hátsó ajtón át eltávozik. Az oldalsó ajtón át Balázs és Kubs lép be, Balázs tűzoltókészüléket hoz, pontosan olyat, amelyet Gross levett a falról. Gross még utoljára megáll a színpad közepén, s szomorúan maga elé néz. Magához beszél*) Miért nem lehetek újból kisfiú! Egészen másként kezdeném! (*Gross még egy pillanatig szomorúan áll, aztán megfordul, és a hátsó ajtón át lassan eltávozik — a tűzoltókészüléket karjai közt tartja. Balázs közben tűzoltókészülékét az előbbi helyére akasztja. Kubs a zsebéből különféle papirokat szed elő, s az asztalra rakja őket. Azután mindketten az asztalhoz ülnek, egymás mellé, kényelembe helyezkednek, elcsendesednek, végül egymásra néznek, és boldogan összenevetnek.*)

Vége a negyedik képnek

ÖTÖDIK KÉP

A ptidépé tanintézet. Perina a négy hivatalnoknak ismét előad.

PERINA: A természetes nyelvek történelmi szempontból valószínűleg azokból az artikulálatlan hangokból fejlődtek ki, amelyek a primitív lény alapvető reakcióit fejezték ki a környező világ dolgaira. A szavak legősibb csoportja tehát az indulatszók — az interjekciók. Az indulatszók ennek ellenére a ptidépé nyelv rendkívül egyszerű fejezetét képezik, ami —

ha a hivatali érintkezésben tapasztalt aránylag kis frekvenciájukat tekintjük — érthető is. Ezekből az okokból a tantervek már az első leckék során tárgyalják őket. Nos, az indulatszókról ennyit: mint ahogyan a természetes nyelv bármilyen más kifejezése, a ptidépé nyelvben az indulatszók is több olyan ekvivalenssel bírnak, amelyek azoknak különböző jelentésbeli árnyalatait differenciálják. Egyelőre ugyan indulatszavanként csak egy-egy ptidépé alakot, a legáltalánosabbat tanuljuk meg, de szemelvényként a „puff” indulatszón bemutatom önöknek, milyen gazdag és pontos a ptidépé nyelv még ezen a kevésbé jelentős területen is. *(A hátsó ajtón át belép Gross, karjai közt a tűzoltókészülék, az oldalsó ajtó felé tart, az ajtó előtt azonban lassan megáll, egy pillanatig töpreng, aztán Perinához fordul)*

GROSS: Tanító kartárs...

PERINA: Mi az?

GROSS: Nem akarom zavarni, de véletlenül van nálam egy ptidépé szövegecske — nem volna jó, ha csak úgy kikapcsolódásképpen bemutatná itt a kartársaimnak, hogy lássák, milyen is a ptidépé? Ha felolvasná és esetleg lefordítaná nekik, azt hiszem, megvolna az értelme —

PERINA: Ami a ptidépé szöveg bemutatását illeti, ahhoz előkészítettem a jóváhagyott szemelvényt. De az érdekesség kedvéért az ön szövegét is hajlandó vagyok felolvasni, mindenesetre csak akkor, ha előbb meggyőződtem róla, hogy az ön viszonya a ptidépéhez valóban komoly, és nemcsak lassítani akarja az oktatás menetét. Foglaljon helyet. *(Gross meglepetten egy székre ereszkedik, az oltókészüléket a térdére helyezi)* A „puff” szó a hivatali gyakorlatban akkor használatos, ha — általánosan szólva az egyik hivatalnok a másik hivatalnok színlelt veszélyeztetését akarja kifejezni. Ha olyan hivatalnok fejezi ki a fedetlen és a veszélyt nem váró hivatalnok veszélyeztetettségét, aki maga fedve van, akkor a „puff”-ot úgy mondjuk, hogy „gedynrelom”. Az „osonfterte” ugyanolyan helyzetben használatos, csakhogy ilyenkor a másik hivatalnok a veszélyt már várja. „Eg gynd y trojadu” — ezt a kifejezést a leleplezett hivatalnok használja más leleplezett hivatalnok látszólagos fenyegetettségének a kifejezésére, vagyis ha az egész csak tréfa. Az „eg jeht kuz” lényegében ugyanazt jelenti, ez azonban nem tréfa. „Ysiste etordyf” — ezt a kifejezést a felettes hivatalnok használja, ha az alárendelt hivatalnok éberségét akarja kipróbálni. Az „Yxap tsaror najx”-ot az alárendelt hivatalnok használja felettesével szemben, de csak meghatározott napokon. Most pedig megállapítom, mennyire figyeltek. Hogyan mondják ptidépé nyelven, hogy „puff”, ha a fedett hivatalnok egy nem fedett s a veszélyt nem váró hivatalnok veszélyeztetettségét akarja kifejezni? Kalóz!

KALÓZ *(feláll):* Gedynrelom. *(Leül)*

PERINA: Helyes! És ha a másik hivatalnok a veszélyt nem várja — *(Grossra mutat)*

GROSS *(feláll)*: A nem védett hivatalnok veszélyeztetettségét?
 PERINA: Igen.
 GROSS: Aki a veszélyt várja?
 PERINA: Igen.
 GROSS: És a veszély okozója fedve van?
 PERINA: Igen.
 GROSS: Aha — aha — nahát, azt úgy mondják — úgy mondják — hergott, az előbb még a nyelvemen volt!
 PERINA: Kalóz, maga tudja?
 KALÓZ *(feláll)*: Osonfterte. *(Leül)*
 PERINA: No, kérem, látják, hogy megy ez! Most valami mást — példának okáért, hogy mondja a felettes hivatalnok azt, hogy „puff”, ha alárendeltjének éberségét akarja kipróbálni?
 GROSS: A felettes hivatalnok?
 PERINA: Igen.
 GROSS: Az alárendelt éberségét?
 PERINA: Igen.
 GROSS: Hát ezt véletlenül tudom!
 PERINA: No, hogy mondják?
 GROSS: A „puff” indulatszót kérdezi, ugye?
 PERINA: Igen.
 GROSS: Ezt határozottan tudom — csak most nem jut eszembe.
 PERINA: Na, hát akkor Kalóz!
 KALÓZ *(feláll)*: Ysiste etordif. *(Leül)*
 PERINA: Helyes, Kalóz! Hát akkor, kérem, mondja meg nekem — mondja meg nekem például azt, hogy ha a leleplezett hivatalnok egy másik leleplezett hivatalnok színlelt veszélyeztettségét akarja kifejezni, s nem szánja tréfának a dolgot, hogyan mondja azt, hogy „puff”?
 GROSS: Na, hát ezt nem tudom!
 PERINA: Megsúgom önnek: eg —
 GROSS: Eg — eg — eg —
 PERINA: Jeht —
 GROSS: Igen, már emlékszem! Eg jeht!
 PERINA: Rossz! Kalóz, mondja meg neki!
 KALÓZ *(feláll)*: Eg jeht kuz. *(Leül)*
 PERINA: Helyes! „Eg jeht” semmit sem jelent, ez csak az „eg jeht kuz” két, úgynevezett szó alatti szava.
 GROSS: A harmadik szó alatti szó nem jutott eszembe.
 PERINA: Sajnos, önnek nem jutott eszébe az első két szó alatti szó sem, mint ahogy nem jutott eszébe egy ptidépé szó sem az előbb tanítottakból. Ha figyelembe veszem, hogy az indulatszók a ptidépé nyelv legegyszerűbb fejezetét képezik, s hogy az én követelményeim valóban minimálisak voltak, ki kell jelentenem, hogy az ön esetében nem egyszerű figyelmenlenségéről vagy hanyagságról, hanem a ptidépé nyelv elsajátításának a teljes képtelenségéről van szó, amely a ptidépé értelmének ki nem mondott tagadásából táplálkozik. Ilyen körülmények között azonban nem tudom miért pont önnek tenném meg, hogy felolvassak, sőt lefordítsak egy jóváhagyatlan ptidépé szöveget. Chozup puzuk bojt!

- GROSS: Három szónak ilyen feneket keríteni! (Gross, karjaiban az oltókészülékkel, az oldalsó ajtón át eltávozik)
- PERINA: Folytatom. Kalóz, meg tudná nekem mondani, hogyan kiáltja az alárendelt hivatalnok az arra fenntartott napokon a „puff” szót ptidépé nyelven, ha a felettesével beszél?
- KALÓZ (feláll): Yxap tsaror najx (Leül)
- PERINA: Helyes, Kalóz! Egyes!

Vége az ötödik képnek

HATODIK KÉP

A fordítóközpont titkársága. A terem üres, csak a távoli ünnepség hangjai hallatszanak, vidám hangok, nevetés, pohárcsörgés, mulatozás, énekszó. Időnként a zaj felerősödik, máskor eltávolodik. A hátsó ajtón át gyorsan belép Gross, karjai közt a tűzoltókészülék. A terem közepén megáll, szétnéz, hallgatózik. Egy kis idő múlva a készüléket a földre állítja, és bizonytalanul leül. Hosszabb szünet. A hátsó ajtón át belép Mária, kezében citrommal telt hálót tart, az oldalsó ajtó felé tart. Gross azonnal feláll.

- GROSS: Jó napot!
- MÁRIA: Jó napot. (Mária az oldalsó ajtón át távozik. A színpalak mögül) Elnöknő kartárs, itt van a citrom.
- ILONA (a színpalak mögül): Tegye oda a fogashoz! (Mária egy pillanatra eltávozik az oldalsó ajtón át, üres hálóból a kezében visszatér, asztalához ül és dolgozni kezd. Gross szintén leül)
- GROSS: Az elnöknő kartárs itt van a szomszédban?
- MÁRIA: Igen. Klátil kartárs születésnapját ünneplik.
- GROSS: Gondolja, kijönne — egy percre?
- MÁRIA: Megkérdem. (Mária az oldalsó ajtón át eltávozik, egy pillanatra eltávozik, majd visszatér.) Igazgató kartárs...
- GROSS: Tessék.
- MÁRIA: Maga már nem igazgató?
- GROSS: Most igazgatóhelyettes vagyok.
- MÁRIA: Hogyhogy?
- GROSS: Csak úgy — cseréltünk Balázs kartárral.
- MÁRIA: Az igazgatóhelyettesi funkció is nagyon felelősségteljes.
- GROSS: Ugye? Sőt, mi több, bizonyos értelemben felelősségteljesebb, mint az igazgatói. Míg igazgató voltam, néhány nagyon komoly ügyet például a helyettesem oldott meg helyettem. Jön a kartársnő?
- MÁRIA: Várnia kell egy kicsit. (Az oldalsó ajtón át benéz Ilona. Gross gyorsan feláll)
- ILONA (Máriához): Kérem, egy percre... (Mária Ilonával az oldalsó ajtón át távozik, Gross lassan újból leül. Hosszú szünet. A szomszédból hangos nótaszót és mulatozási zajt hallani. Egy kis idő múlva a zaj valamelyest ismét elcsendesedik)

GROSS: Megfigyelő.
GYURKA (a színpal mögül): No, mi van?
GROSS: Béküljünk ki —
GYURKA (a színpal mögül): No, igen. (Szünet, mulatozási zaj)
GROSS: Megfigyelő.
GYURKA (a színpal mögül): No, mi az már megint?
GROSS: Maga nem ünnepel?
GYURKA (a színpal mögül): A nyíláson át figyelem az ünnepséget.
GROSS: Sokáig tart még?
GYURKA (a színpal mögül): Már búcsúzóra isznak.
GROSS: Igen? (Szünet, a nótaszó a színpalak mögött éljenzésbe csap át)
HANGOK (a színpal mögül): Zsivió! Zsivió! Zsivió! (Az éljenzés általános hahotába csúcsosodik, a hahotázás azonban gyorsan elhalkul, a hangok eltávolodnak, köszönések, aztán minden elcsendesedik — az ünnepség befejeződött. Egy pillanat múlva az oldalsó ajtón át belép Masát és Kunc. Élénken társalognak, helyet foglalnak.)
KUNC: Szégyenkezett?
MASÁT: Az elején. De aztán —
KUNC: Azt a xachaj ybul sis-t jól kitaláltad!
MASÁT: Az utolsó betűig, az utolsó szóig úgy történt! S ha nem félttem volna, hogy kojufer bzal gáftre, a luhof dyborochra is sor kerülhetett volna.
KUNC: Hány éves?
MASÁT: Tizenhat.
KUNC: Leginkább az ilyenek vonzanak engem is!
MASÁT: Én inkább a fiatalabbakat —
KUNC: És reggel?
MASÁT: Kávét és mézeskalácsot.
KUNC: No lám, mézeskalácsot! Az oldalsó ajtón át belép Ilona)
ILONA: No, mi az, fiúk? — Nem főzünk kávét?
MASÁT: Ez jó ötlet! Hol van Mária?
KUNC: A mi kis ördögfiókáink? Ezt a legjobban a helyettes kartárs tudhatná!
GROSS: Én?
KUNC: No, csak sose leplezze! Jól tudjuk, hogy őmiatta jár ide!
GROSS: No, de kérem!
KUNC: Azt mondta neki, hogy bogárkám, a megfigyelő hallotta.
GYURKA (a színpal mögül): Neked mindent ki kell kotyognod, Jancsi!
KUNC: Te csak figyelj és hallgass, igen?!
MASÁT: No akkor, fiúk? (Felkiált) Mária!
ILONA: Hagyd, az alsós szoknyám vasalja. A kávét megfőzöm magam. (Az oldalsó ajtó felé kiált) Hol a kávéfőző? (Az oldalsó ajtón át befut Mária, kezében vasaló, a fiókból gyorsfőzőt vesz elő, s újból kifut)
MASÁT (Grosshoz): Nem fog megharagudni, ha nem kap kávét, helyettes kartárs? Magunknak se sok van, éppen csak hogy elég lesz.
GROSS: Nem számít, most nem is esne jól.

- MASÁT: Ilonkám, a helyettes kartárs nem kér kávét, csinálj hármat, s nekem duplát! *(Kunchoz)* Hogy mondod, doktorkám, rágyújtunk egy szivarra is a kávé mellé?
- KUNC: Van?
- GROSS: Elnöknő kartárs —
- ILONA *(az oldalsó ajtó felé kiált)*: Hol a kávé? *(Mária újból befut, kezében vasalóval, egy másik fiókból kávét vesz elő. S mindjárt visszafut. Masát szivarral kínálja Kuncot)*
- GROSS: Elnöknő kartárs —
- MASÁT: Nem akármilyen ám!
- KUNC *(vesz)*: Kösz! *(Masát is vesz. Szakavatottan rágyújtanak. Gross, ezt látva, legelőször is szokás szerint átkutatja a zsebeit, majd bankjegyet húz elő, és Masát elé löki)*
- GROSS: Vehetnék... én is...
- MASÁT: Nem ajánlom, helyettes kartárs, szörnyű erős, nincs szokva hozzá, biztosan megköhögtetné —
- GROSS: Csak egyet —
- MASÁT: Komolyan mondom. Saját magának ártana vele. *(Gross csalódottan zsebre gyűri a pénzt. Masát és Kunc élvezettel füstöl)*
- GROSS: Elnöknő kartárs —
- ILONA: Szólíts Ilkának! Mi az?
- GROSS: Ilka kartársnő, maga adja ki a hivatalnokoknak a ptidépé fordításhoz a szükséges iratokat...
- MASÁT: Libasült, whisky, s egy ilyen szivar, ez aztán igen!
- KUNC: Én mondom, hogy isteni zamata van!
- GROSS: Mondom — maga adja ki a fordítási engedélyhez az iratokat?
- ILONA *(az oldalsó ajtó felé kiált)*: Honnan hordják a vizet?
- MÁRIA *(a színpal mögül)*: Majd én hozok! *(Az oldalsó ajtón át beszalad, kezében vasalót tart, valahonnan edényt vesz elő, és a hátsó ajtón át kifut)*
- ILONA *(Grosshoz)*: Miről van szó?
- GROSS: Magánál lehet azokat az iratokat megkapni, amik a ptidépé szöveg fordításához...
- ILONA: Mindenki megkaphatja, aki mostanában nem kapott ptidépé nyelven írt értesítést.
- GROSS: Miért?
- KUNC: Teljesen megrészegít!
- MASÁT: Csak nem?
- GROSS: Azt kérdezem, miért tesznek kivételt?
- ILONA *(a hátsó ajtó felé kiált)*: Hol tartja a csészéket?
- MÁRIA *(a színpal mögül)*: Mindjárt meglesz! *(Mária, kezében vasalóval és a vízzel telt edénnyel a hátsó ajtón át befut. A főzőkészüléket a vízbe állítja, a dugót a csatlakozóba dugja, valahonnan gyorsan csészéket és kanalakat szed elő, Ilonának adja őket, s az oldalsó ajtón át kifut. Ilona egy kis kanállal kávét rak a csészékbe)*
- ILONA *(Grosshoz)*: Hogyan?
- GROSS: Miért tesznek kivételt?

ILONA: Nem adhatom ki a személyi és nyilvántartási iratokat, míg nem tudom, hogy az utolsó leltár határozataival nem ellenkeznek-e.

GROSS: S nem lehetne úgy megcsinálni, hogy az illető hivatalnok bemutatná önnek az értesítését megtekintésre?

MASÁT: A megboldogult Ilja Brejszkij csak ilyet szívott. Pedig az nagy ingyenc volt!

KUNC: Kár érte!

GROSS: Mondom, nem csinálhatnánk meg úgy, hogy az illető hivatalnok bemutatná önnek az értesítését megtekintésre?

ILONA *(az oldalsó ajtó felé kiált)*: Cukrot! Mária kezében vasalóval, az oldalsó ajtón át befut, valahonnan zacskót vesz elő, átadja Ilonának s ismét kifut. *Grosshoz*) Hogyan?

GROSS: Nem lehetne úgy megcsinálni, hogy az illető hivatalnok bemutatná önnek az értesítését, megtekintésre?

ILONA: Nem szabad fordítanom semmiféle ptidépé szöveget. *(Az oldalsó ajtó felé)* Elég lesz?

MÁRIA *(a színpal mögül)*: A fiókban talál még egy zacskót.

GROSS: S ilyen esetben mit tegyen a hivatalnok?

KUNC: Brejszkij szintén szerette a libahúst, ugye?

MASÁT: Ilja? Mindent megtett volna érte!

GROSS: Mondom — ilyen esetben mit tegyen a hivatalnok?

ILONA *(az oldalsó ajtó felé kiált)*: Forr a víz! *(Az oldalsó ajtón át befut Mária, a vasalót a földre teszi, kikapcsolja a kávéfőzőt, kiveszi a vízzel telt edényből, és a vizet a csészékbe önti. Grosshoz)* Hogyan?

GROSS: Mit tegyen a hivatalnok az ilyen esetben?

ILONA: Lefordíthatja az értesítését. Fiúk, ma hyp nagyp kávé főztem! *(Mária Masát, Kunc és Ilona elé rakja a csészéket. Aztán fogja a vasalót, s az oldalsó ajtón át ismét kifut)*

KUNC: Nagyp avalyx?

ILONA: Nagyp hayfazut! *(Masát, Kunc és Ilona egymástól kölcsönözik az egyetlen kanalat, a cukrot kézzel kézzel adják, és élvezettel isszák a kávé, teljesen belemerülnek a ptidépé társalgásba. Gross — egyre kétségbeesettebben — egyikőtől a másikhoz fordul)*

GROSS: Masát kolléga —

MASÁT: Hayfazut gyp andaxe. Tessék?

KUNC: Andaxe bel jok andaxe zep?

GROSS: A ptidépé fordításhoz a doktor kartárstól kell kérni engedélyt.

ILONA: Andaxe zep.

MASÁT: Ejch tut zep. Notut?

GROSS: Doktor kartárs...

KUNC: Tut. Gavych ejch lagorax. Tessék?

ILONA: Lagorax nagyp —

GROSS: Az engedély kiadásához Ilona kartársnőtől kéri a szükséges iratokat...

MASÁT: Lagorys naborof dy Ilja Brejszkij cef o abagan.

KUNC: Mavolde gyzot ahagan?

GROSS: Ilona kartársnő —

- ILONA: Abagan fajfor! Kérem!
- MASÁT: Fajfor! Nu rachaj?
- GROSS: Az iratokat csak akkor adja ki, ha a hivatalnok már rendelkezik a megfelelő fordítással.
- KUNC: Rachaj gun —
- ILONA: Gun znojvep?
- MASÁT: Znojvep yj.
- KUNC: Yj rachaj?
- ILONA: Rachaj gun!
- MASÁT: Gun znojvep?
- KUNC: Znojvep yj.
- ILONA: Yj rachaj?
- MASÁT: Rachaj gun!
- KUNC: Gun znojvep?
- GROSS: *(elkiáltja magát): Csend! (Ebben a pillanatban valamennyien elhallgatnak, s felállnak, de nem Gross miatt, hanem azért, mert a hátsó ajtón át belép a terembe Balázs és Kubs. Csendben jönnek. Gross nem látja őket, háttal áll nekik) Az igazgató helyettese vagyok, és kérem, hogy respektáljanak. Leülhetnek. (Természetesen valamennyien állva maradnak. Az oldalsó ajtón át a mit sem sejtő Mária lép be, karján a kivasalt alsószoknya. Mikor látja, mi történik, rémülten maga mögé gyűri az alsószoknyát, s a többi mellé áll) Amint éppen megállapítottam, hivatalunk dolgozójának, aki az utolsó időben ptidépé értesítést kapott, a legjobb esetben is csak akkor fordíthatnak le ptidépé szöveget, ha már előbb az értesítést valaki lefordította. De mi történik akkor, ha ez a hivatalnok éppen azt akarja, hogy az értesítést fordítsák le? Ez lehetetlen, s azért lehetetlen, mert értesítést eddig még hivatalosan nem fordították le. Vagyis, hogy mit írnak értesítésünkben, azt csak akkor tudhatjuk meg, ha már előbb is tudjuk. Érzik benne a paradoxont? És én most kérdem önöket: mit csináljon hivatalunk egyszerű dolgozója — legyen szó bárkiről is —, hogy kikerüljön ebből a bűvös körből? (Egy másodpercig siri csönd, aztán megszólal Balázs)*
- BALÁZS: Meg kell tanulnia a ptidépé nyelvet, helyettes kartárs! (A többiekhez) Leülhetnek. (Valamennyien rögtön leülnek, szünet. Mária — az alsószoknyát még mindig a háta mögött tartva — rémülten a helyére szalad, s leül)
- GROSS: *(csendesebben):* Önök itt vannak?
- BALÁZS: Ebben a pillanatban...
- GROSS: Semmit sem hallottam.
- BALÁZS: Halkan jöttünk.
- GROSS: Bocsásson meg, kérem, hogy...
- BALÁZS: Vannak dolgok, helyettes kartárs, amikre nincs bocsánat. S ha valaki akkor beszél ilyen kárörvendő hangon és sötét iróniával, hivatalnokaink tevékenységével összefüggésben, valamilyen — szó szerint idézem — „elvársolt körről”, amikor az egész hivatal becsületes harcot folytat a ptidépé elfogadtatásáért és bevezetéséért, akkor ez olyasvalami, amit már végképp nem lehet megbocsátani.

GROSS: Ha megengedi, igazgató kartárs, az amire az előbb rámutattam, az egyszerűen tény.

BALÁZS: No és? Talán csak nem fogunk a tények előtt térdre hullani? *(Hosszú szünet, aztán megszólal halk, megtört hangon Gross)*

GROSS: Vétkememet teljes egészében beismerem, s a rám háruló következményeknek teljesen tudatában vagyok. Beismerésemet még önmagam feljelentésével is megtoldom: jogtalanul utasítást adtam egy magántulajdonomat képező füzet aljas hitelesítésére, s így visszaéltem hivatali hatalmammal. S azért cselekedtem így, mert el akartam terelni a figyelmet arról a tényről, hogy eltulajdonítottam a bankszámla-pecsétnyomót, személyes szükségletemre akarván azt felhasználni. Kérem a legszigorúbb büntetést!

BALÁZS: Úgy gondolom, ilyen körülmények között tarthatatlan, hogy ön továbbra is hivatalunk alkalmazottja legyen. Mit szól sz hozzá, Kubs? *(Kubs igenlően bólint)* Határozottan tarthatatlan. Holnap reggel jelenjen meg az irodámban. Elintézzük a távozásával járó formáságokat. *(Felkiált)* Gyurka! Mássz elő! Te leszel a helyettesem. *(A többiekhez)* Távozhatnak! Kubs, megyünk! *(Balázs és Kubs a hátsó ajtón át eltávozik, Masát, Kunc és Ilona az oldalsó ajtón át színtén. Gross a színpad közepén áll, és mozdulatlanul maga elé mered. Mária szótlanul nézi, úgy látszik, hogy segíteni akar neki. Aztán fogja a szivaros dobozt, s félénken odakínálja neki. Az oldalsó ajtón át benéz Ilona.)*

ILONA *(Máriához):* Itt szemben állítólag banánt kapni, hozzon nekem tizet! Ha siet, kóstolóba maga is kap belőle! *(Ilona eltűnik, Mária gyorsan leteszi a szivarokat, kezébe fogja a hálóját, és a hátsó ajtón át kisiet. Gross újból lehorgasztja a fejét, fogja a tűzoltókészülékét, és lassan, komolyan a hátsó ajtón át eltávozik. A falban ugyanakkor kinyílik egy titkos ajtó, s az ajtón át négykézláb s háttal kipréseli magát Gyurka. Mikor már teljes egészében a színpadon van, felegyenesedik, nyújtózkodik, tetszelegve a ruháját igazgatja, aztán a dobozból kivessz egy szivart, rágyújt, s a hátsó ajtón át méltóságteljesen eltávozik.)*

Vége a hatodik képnek

S Z Ü N E T

(Folytatása következik)

Tözsér Árpád fordítása